

ONSDAG D. 25. APRIL, 1945

Jylland

"Varna" ved Aarhus er nu ogsaa beslaglagt af Tyskerne. Etablissementet er blevet belagt med soldater, men havde rømmet en skole i Aarhus til fordel for Flygtningene.

Frihedskæmpere har holdt en Falckkranvogn fra Aarhus op ved Beder, da den kom hørende med en stor Beboelsesvogn bestemt for Værnemagervirksomheden Hou Savværk. Ved hjælp af Bomber blev Beboelsesvognen omdannet til Pindebrænde.

Kronprinseparrets Sommerresidens Gråsten Slot skal nu bruges som Lazaret for hjerne-skadede tyske Flyvere, der hidtil har været behandlet i Glückstadt.

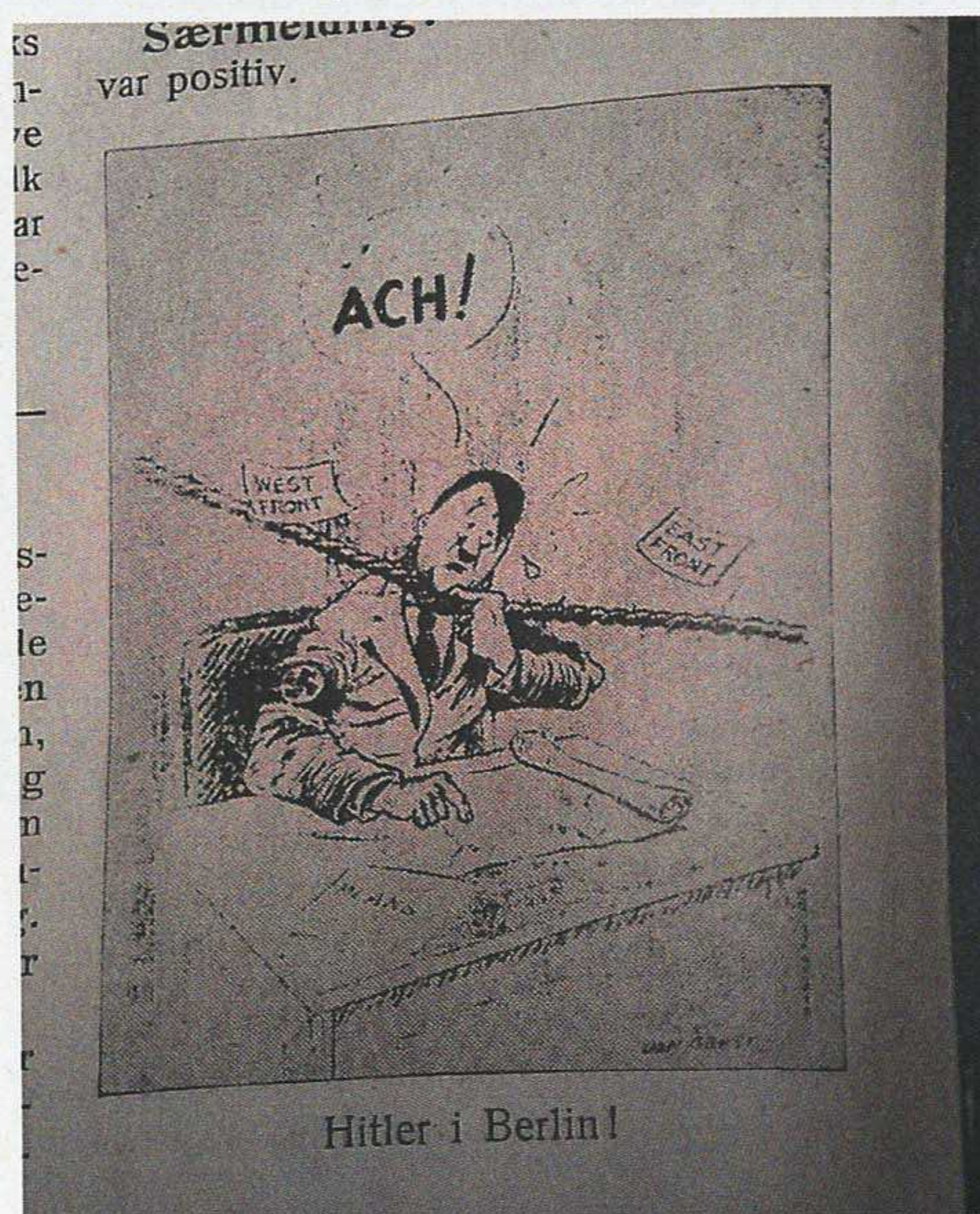
Af ukendt Aarsag er det tyske Mindretals "Hjemmeværn" i Sønderjylland blevet afvæbnet.

Paa en losseplads i Randers har Børn fundet en Del bortopererede Arme og Ben, som viste sig at stamme fra tyske Lazaret. Tyskerne har lovet, at der for Fremtiden vil blive foretaget en ordentlig Nedkuling af den Slags.

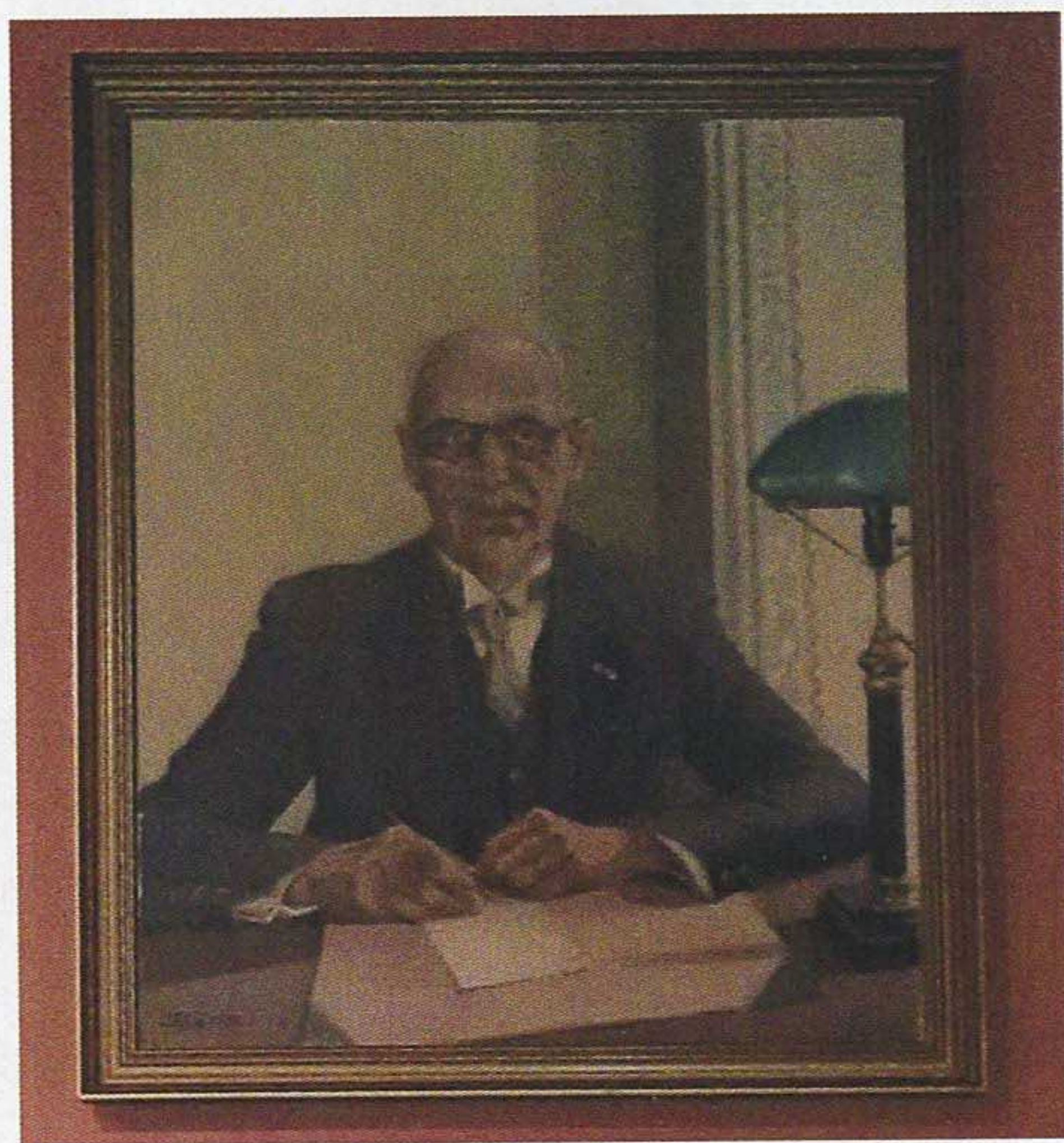
Til stor Harm for den danske Befolkning standsede HIPO forleden i Vejle en Ambulance, der var på Vej efter et hårdt kvæstet Barn. Ambulancen maatte vente til en tysk Vognkortege havde passeret.

Der er indtil i Dag begravet 52 Flygtninge på Holstebro Kirkegaard. De 48 var Børn.

Pastor Philipsen blev indsat som præst i Gram den 6. april 1925. Han fylder 70 den 20. november 1953 og fratræder embedet efter en afskedsprædiken den 21. februar 1954 og flytter til Fredericia. Han dør den 29. april 1974 91 år gammel.

Karikatur af Hitler. Der trækkes fra både øst-og vestfront. Over tegningen en særmelding

Maleri af Pastor Philipsen. Malet af Toft Andersen, Haderslev. Maleriet er skænket af Gram Menighedsråd og hænger i Menighedshuset

UDDRAG AF SOGNEPRÆST TH. PHILIPSENS BERETNING FRA POUL NEDERGAARDS: DANSKE PRÆSTE- OG SOGNEHISTORIER.

Tyskerne har beslaglagt forskellige bygninger i byen og pastor Philipsen fortæller om sine praktiske problemer og udpluk af andre begivenheder i byen.

"Og nu kneb det. Konfirmanderne flyttede jeg hen i hen i et sløjdløse, vore ungdomsmøder fik vi lov til at holde i amtssygehusets dagligstue, samtale-, kvindemøder m.m. blev henlagt til hjemmene og alle store møder maatte vi op i kirken med. Tyskerne var jo utroligt dumme og mistroiske. Grunden dertil aner ingen. Skolen fik hagekorsflaget hejst, hvad menighedshuset undgik. Vi krævede ret til at flage med Dannebrog, naar byen flagede og for øvrigt lod vi billedet af kongen hænge i den lille sal. Men det kan ikke nægtes, at huset blev brugt baade til drikkegilder og bordel, saa baade af den og anden grund maatte der senere foretages en genindvielse. Og snyde ville de. Gang på gang maatte vi skændes med dem om betaling af lejen. Under hele besættelsen havde vi en uvurderlig støtte i vor dygtige sognefoged, som i første krig havde været tysk Feldwebel. Han kendte hof-tonen, mestrede sproget til fuldkommenhed og lod sig intet byde af dem. De der under undtagelsestilstanden ville kommandere med ham, svarede han dem skarpt imod og de gav sig. En dag fortalte han mig, at et hold skulle rejse næste morgen kl. 6. Vi havde leje til gode for et par måneder, så jeg af sted ned for at få fat i intendanten. Jeg traf han på Gram Bakke og afkrævede ham pengene. Ih, jo han ville komme og betale næste formiddag. "Nej, De vil ikke", svarede jeg, "for De skal rejse kl. 6". Enden på det blev, at han maatte udskrive en check midt på gaden. En

anden fortalte ganske kynisk, at han solgte af regimentets heste og selv beholdt pengene. Det gik godt indtil adjudanten opdagede det. – "Hvad saa?" – "Tja, saa maatte jeg jo dele med ham". Ofte havde vi luftkampe over byen og hvorfor skjule, at jeg af og til benyttede mig af min færdselsret til at overvære disse. At tyskerne ogsaa kunne være mennesker og ikke blot uniformerede maskiner, havde vi dog ogsaa eksempler paa. En af kommandanterne tilbød f. eks at rømme menighedshuset i 3 dage og imens campere paa marken, saa vi kunne holde konfirmandfest, hvilket vi dog ikke tog imod paa grund af den stank, der var i huset, og som ikke sådan kunne fjernes i en fart. En enkelt episode vil jeg omtale nærmere".

Her følger så pastor Philipsens beretning om de begivenheder der fulgte i dagene efter nedskydningen af flyet ved Jennings, som er omtalt andet sted i dette årsskrift. "Tre af besætningen kom ned med faldskærm, men blev fanget af tyskerne. De 4 andre omkom. Som kommandant i Gram havde vi på den tid en stabslæge Schuster fra Würzburg i Bayern. Sognefogeden og jeg anmodede ham om at få ligene udleveret, hvorefter vil ville lade dem begrave paa sognets regning. ** Det var meningen, at flyverne som "terrorister" skulle kules ned ned på den mark, hvor de fandtes, men stabslægen, som var

et menneske, udvirkede efter forhandling med divisionschefen (general Lindemann?), at vi måtte foretage begravelsen, dog på de vilkaar, at tyske soldater kastede graven, og der måtte ikke synges, bedes nogen bøn, holdes tale eller lægges kranse paa. Efter en del forhandling fik jeg dog tilladelse til at foretage jordpaakastelse. ”Jeg er jo soldat og maa lystre”, sagde lægen, ”min private mening kan jeg ikke udtale mig om”. Begravelsen skulle finde sted kl. 5 (4) om morgenen, og ingen maatte være til stede undtagen politimesteren, sognefogeden, graveren og jeg. Stabslægen bemærkede igen: ”Der maa altsaa ikke lægges kranse paa, men hvad der sker, når mine soldater er gaaet, ved jeg intet om”. – 2 dage efter begravede vi saa den ene. Vi frøs læsterligt, thi først kl. 7,30 (6,30) havde soldaterne graven kastet. Nogle nysgerrige blev vist bort, men 3 som var sluppen ind paa kirkegaarden, blev laaset ind i kirken. Saa snart soldaterne var gaaet, blev der nedlagt signerede kranse fra politiet, sogneraadet og kirken, og ved 10 – tiden holdtes der en andagt på stedet; dagen lang var der valfart til graven, som smykkedes rigt af byens folk. Ved middagstid blev jeg ringet op af politiet: det var blevet meldt til tyskerne, at der var lagt en krans med baand i Royal Air Force farver (rødt-hvidt og blaat). Det baand skulle fjernes, men at rødt, hvidt og blaat dominerede i blomsternes farver, var der jo ikke noget at gøre ved. Da maskinen var blevet demonteret, fandt man resterne af de tre andre. Mekanikerne fra Skrydstrup flyveplads forlangte dem udleveret til nedkuling, et begravelseskommmando i Aabenraa gjorde også krav på dem, men ved stabslægens hjælp opnåede vi dog at få dem udleveret til begravelse paa samme vilkaar som med den første. Stabslægen udtalte dog ledt ironisk: ”Det er altså det ganske Gram, der ønsker en engelsk grav at

vogte”?. Vi svarede: ”Ja” – ”Godt, De skal få den”. Man anmodede dog denne gang vor graver om at kaste den store fællesgrav, og begravelsen foregik som den første, men 4 dage efter. Også disse 3 grave smykkedes rigt. Samme dags eftermiddag blev der så ballade. Kommandoet i Aabenraa krævede de fire kister gravet op og flyttet til den store gravplads i Aabenraa, men da begravelsen var blevet tilladt af divisionschefen, blev denne heldigvis saa gal i hovedet over, at en kaptajn ville desavouere hans afgørelse, og Aabenraa maatte bøje sig. Under hele sagen var vor sognefoged vor udmærkede forhandler, men vi var en lille smule betænkelige over at vi havde maatte love, at handle på samme maade, hvis en tysk flyver blev skudt ned. Og dette tilfælde indtraf for øvrigt kort efter, men heldigvis tog tyskerne sig selv af ham og førte ham til Esbjerg. De havde aabenbart en fornemmelse af at befolkningen ikke ville smykke denne grav. Den store fællesgrav for alle 4 blev anlagt som et stort blomsterkors og det lykkedes os at få navnene paa alle fire, så vi kunne sende familierne billeder af graven m.m. Det er kaptajn fra New Zeeland, en sergent fra Canada, en sergent fra Wales og en sergent fra London. Det viste sig i øvrigt senere, at den sidste var ortodoks jøde og hans familie var lidt betænkelig ved, at han var begravet som kristen. Jeg har senere faaet rørende takkeskrivelser fra alle 4 familier. Der blev 5. maj rejst et stort mindesmærke for den i mindelunden. Den sidste tid af besættelsen var højst ubehagelig. Der kom flere og flere SS’er til Gram, på slottet residerede en tysk general med hele sin stab. Det var enormt, hvad der ophobede sig af krigsmateriel (skolens gymnastiksal var f. eks fyldt med de fineste instrumenter). Der blev lavet befæstningslinie fra Haderslev til Ribe, linien gik lige

syd for Gram, og tyskernes nervøsitet var stor. *(Under kloakarbejde i januar måned 2015 blev der i Haderslev fundet rester af en panserspærring fra denne linje). Vi levede som paa en vulkan, og ofte sagde jeg til min kone om aftenen: ”Om jeg er her i morgen, ved jeg ikke”. Men vi maatte lægge alt i Guds haand. Sabotagen tog stadig til, og stikkere var der jo alle vegne. En eneste af de tyske soldater vovede en dag at advare os mod 3 mænd. De to var rigtige nok, men med den ene tog han nu grundigt fejl, det var nemlig vor senere byleder. Ved den mindste foranledning rykkede de ud med kanoner og det hele, og slotsparken var de nær ved at ødelægge, fordi deres ammunitionsvogne skulle stå i skjul under de høje bøgetræer. (de væltede i 99) Alt blev gjort klar til evakuering af byen, saa at kun sognefogeden, graveren og præsten skulle blive tilbage. Nede sydpå stod Montgommery, og

hvad ville der ske vor by og resten af hele landsdelen, hvis vi blev kampplads? Et par dage før kapitulationen fik vi fra en kilde, vi ansaa for paalidelig, bud om, at tyskerne havde kapituleret. Overlæreren og jeg holdt en lille privat fest, men ak, vi faldt ned som lam. Der gaar det sagn, at Montgomery skal have sagt, at der stod englevagt ved Danmarks grænse, og derfor biede han i to døgn. Faktum er i hvert fald, at han gjorde et ophold, og saa kom den vidunderlige 4. maj 1945 om aftenen. Vi baade lo og græd paa en gang, og i løbet af faa minutter var alt anderledes. Men det har De jo oplevet selv hver paa sit sted. Dagen derpaa blev vore faa nazister interneret, maaske ikke paa den smukkeste maade, og det blev for resten en fiasko, thi samme dags aften maatte vi slippe dem ud igen, fordi generalen truede med at skyde byen i grus, og vi var for faa til at klare den styrke

Mindesten over de fire omkomne flyvere. Stenen blev fremstillet under krigen. De hvide sten på selve graven er opsat efter krigen og er magen til dem, englænderne satte på alle krigsgrave.

vi var belemret med. Endnu et par dage stod de tyske poster med gevær i hoftestilling. Vi maatte have bud efter nogle engelske tanks, inden de gav sig, hvorefter der foretoges ny internering.

Menighedshuset blev rømmet, og da det jo var lavet om til en hel fæstning, brugte vore brave frihedskæmpere og politiet det til fængsel og forhørslokaler, saa det varede et par måneder endnu, inden vi kunne begynde at sætte det i stand. Først i september

kunne det genindvies. Søndag d. 5. maj var der festgudstjeneste i kirken. Nu var lyset igen tændt i Danmark. Men hvor havde tyskerne huseret og stjaalet.. På slottet var det meste af inventaret fra hotel Phønix i Viborg. Og hele sommeren gik, inden vi kunne færdes nogenlunde trygt i skoven. Der var og er enlette fanatikere, som ikke har tilgivet mig, at jeg har båret vaaben, men det faar være. Jeg er dansk og skam få den, der tænker ilde derom.